

Situace v Protektorátu Čechy a Morava v letech 1941–1942 ve zprávách bulharských diplomatů

Jan Rychlík

Problematice česko-bulharských, slovensko-bulharských a československo-bulharských vztahů byla zejména v sedmdesátých a osmdesátých letech věnována poměrně značná pozornost.¹ Práce se ovšem soustředily především na tzv. českou pomoc Bulharsku po roce 1878 a na vztahy mezi Československem a Bulharskem v letech 1918–1939. Válečné období, zejména pokud jde o česko-bulharské vztahy, zůstávalo zatím spíše mimo pozornost badatelů. Následující studie a předkládané materiály, týkající se zpráv bulharských diplomatů působících v Praze v letech 1941–1942, resp. 1944, se pokoušejí vyplnit alespoň částečně tuto mezeru v našem poznání.

Po rozbití Československa (14. – 15. 3. 1939) a vzniku tzv. Protektorátu Čechy a Morava zrušilo Bulharsko své vyslanectví v Praze a přeměnilo je v generální konzulát, který dočasně vedl někdejší legační rada vyslanectví Christo Minkov.² Po odchodu Christo Minkova se v Praze vystřídali následující generální konzulové: Dimitar Aleksandrov Radev (1. 7. 1940 – 1. 3. 1943), Ivan Georgiev Slivenski (1. 3. 1943 – 1. 8. 1944) a konečně Dimitar Georgiev (?) Chodžov (1. 8. 1944). Všichni byli zkušenými profesionálními diplomaty.

Radev, který působil v Praze nejdéle, se narodil 26. dubna 1894 v Sofii,

¹ *Československo-bulharské vztahy v zrcadle století. Sborník vědeckých studií*. Praha 1963, Krastjo Mančev – Valerián Bystrický: *Bálgaro-jugoslávskoto sblíženie i Čechoslovakija*. In: *Istoričeski pregled*, 24, 1968, č. 4, s. 20–30, Valerián Bystrický – Jozef Hrozičnik: *V spoločnom boji*. Bratislava 1978, *Dějiny československo-bulharských vztahů*. Praha 1980. Čechi v Bělgarii. 1., *Goljama češka biblioteka*, 1995, č. 3. Jan Rychlík: *Politický vývoj na Slovensku v rokoch 1940–1941 v správach bulharského diplomata Konstantina Šišmanova*. In: *Historický časopis*, 45, 1995, č. 3, s. 540–559.

² Podrobněji viz Rychlík, J.: *Politický vývoj v Protektorátě Čechy a Morava počátkem roku 1940 ve zprávách bulharského diplomata Christo Minkova*. In: *Český časopis historický*, 95, 1997, č. 1, s. 140–164.

vystudoval právo a od roku 1921 pracoval na ministerstvu zahraničních věcí. Působil v diplomatických službách jako člen smíšené bulharsko-řecké komise a jako legační tajemník na bulharských vyslanectvích v Bernu, Aténách a v Berlíně. V Praze Radev působil jako legační rada již v letech 1935–1936, poté byl postupně konzulem v Istanbulu a Tiraně. Z Prahy do Sofie Radev odcestoval definitivně 15. března 1943.³ Po jeho odchodu řídil dočasně konzulát bližší neznámý Konstantin Georgiev. O příjezdu Radevova nástupce Slivenského informoval generální konzulát (GK) zástupce zahraničního úřadu (*Vertreter des Auswärtiges amtes bei Reichsprotektor im Böhmen und Mähren – VAA*) již 2. března 1943. Slivenski po získání exequatur formálně nastoupil úřad již 11. března 1943, avšak do Prahy přijel teprve 7. dubna.⁴ Byl rovněž původním povoláním právník a pracoval na MZV od roku 1924. Působení posledního konzula Chodžova je problematické. V létě 1944 byl Slivenski jmenován legačním radou bulharského vyslanectví v Berlíně a Chodžov měl nastoupit na jeho místo v Praze, avšak v příslušné nótě se říká, že nastoupí teprve po prázdninách a Slivenski proto zatím zůstal v Praze. Chodžov se narodil 14. září 1891. V diplomacii pracoval od roku 1924 a vystřídal postupně diplomatické funkce v Bělehradě, Anvers, Bruselu, Vídni, Aténách a Bukurešti.⁵ Z materiálů diplomatického protokolu zástupce zahraničního úřadu při úřadovně říšského protektora vyplývá, že jeho příchod do Prahy se opožďoval.⁶ Podle dokumentace měl nastoupit do Prahy 7. září 1944, avšak právě v tento den Bulharsko, kterému o dva dny dříve vyhlásil SSSR válku, přerušilo s Německem a jeho satelity diplomatické styky.⁷ Protože 9. září 1944 došlo v Bulharsku k protifašistickému převratu a k následnému vyhlášení války Německu, není jasné, zda se Chodžov stačil vůbec své funkce ujmout. Torzovitost archivního materiálu z této doby rovněž neumožňuje zjistit, jaký poměr zaujali bulharští diplomaté v Praze k bulharské loutkové proněmecké vládě ustavené Alexandrem Cankovem ve Vídni.

Značný podíl na vypracovávání zpráv do poloviny roku 1942 měl tiskový atašé konzulátu Andon Lukov Nejkov (nar. 20. října 1888 v Koprivšticí), který v Praze působil od 1. dubna 1938 do 15. srpna 1942 (s krátkou pře-

³ Státní ústřední archiv Praha (SÚA), f. VAA, k. 2, Bulgarien, fasc. 5.9111/Prot. 2.

⁴ Tamtéž, nóta GK VAA č. 244, nóta č. 894, AA-5952/13 Prot. 2/Bulg.

⁵ Za uvedení informace děkuji prof. Vasilu Vasilevovi ze Sofie. Údaje o diplomatech pocházejí z archivu bulharského MZV.

⁶ Státní ústřední archiv (SÚA) Praha, f. Vertreter des Auswärtiges Amtes (VAA), II., diplomatický protokol, Bulharsko 1944.

⁷ Slováček, 8. 9. 1944.

stávkou v roce 1939, kdy byl dočasně přeložen do Varšavy). Nejkov, absolvent bulharského vojenského učiliště a rakouské válečné akademie, sloužil za první světové války jako důstojník jezdeckta v rakousko-uherské armádě a byl nositelem vysokých bulharských, rakouských a německých válečných vyznamenání. Po propuštění z armády vystudoval v Německu právo a politické vědy, v diplomacii působil dlouhou dobu ve Vídni a v Mnichově. Jeho vojenská dráha i vzdělání nabyté v Německu a Rakousku mu zřejmě umožňovaly přístup do německých kruhů v protektorátu i schopnost hodnotit racionálně německé poměry.

Zprávy bulharských konzulů v Praze z válečného období jsou v bulharském Ústředním státním archivu (Centralen dāržaven archiv – CDA) v Sofii nyní k dispozici až do roku 1943. Zprávy za rok 1944 se zatím nepodařilo najít. Charakter zpráv se postupně měnil v souvislosti s tím, že po tzv. Heydrichově správní reformě z roku 1942 německé úřady vůbec nedovolovaly udržovat přímé kontakty s protektorátními českými úřady. I když povinnost konzulátů v Praze obracet se na české úřady prostřednictvím zástupce zahraničního úřadu u říšského protektora existovala již od vzniku protektorátu a vyplývala z toho, že cizí konzuláty měly exequatur od říšské a nikoliv protektorátní vlády, v době, kdy byl říšským protektorem Konstantin von Neurath, tedy až do září 1941, byly přímé kontakty konzulátů s českými úřady do značné míry tolerovány. Minkov a po něm i Radev tak mohli podávat všeobecné i podrobné zprávy o politickém životě v protektorátu a české politice podle běžných mezinárodních zvyklostí. Po nástupu Reinharda Heydricha do funkce zastupujícího říšského protektora se situace změnila a dále se přiosťřovala za jeho nástupců Kurta Daluegeho a Wilhelma Fricka. Situaci objasňuje poměrně jasně zpráva konzula Ivana Slivenského o své nástupní audienci v Praze. Zpráva, určená bulharskému ministerskému předsedovi a ministru zahraničí prof. Bogdanu Filovovi, je datována 18. srpna 1943 a Slivenski v ní uvádí, že byl představen zástupcem zahraničního úřadu von Lukwaldem pouze K. H. Frankovi (Daluege byl mimo Prahu) a veliteli Wehrmachtu v protektorátu. Von Lukwald, který byl v letech 1912–1913 jako atašé na německém vyslanectví v Sofii, Slivenského varoval, že by „nebylo vhodné“ navštěvovat české ministry. Slivenski proto nenavštívil ani prezidenta Háchu, kterému jen zanechal navštívenku, a z protektorátních ministrů se později setkal neoficiálně pouze s Němcem Walterem Bertschem. Ve zprávě výslovně podotýká, že ani ostatní konzulové se nesmějí s ministry stýkat.⁸

⁸ CDA, f[ond]. 176, op[is]. 8, a[rchivna]. e[dinica]. 1255, l[ist] 1–3, No 14/TA.

Bezvýznamnost jeho působení v protektorátu dokazuje i skutečnost, že ve fondu diplomatického protokolu zástupce zahraničního úřadu se jeho jméno po nástupu do funkce vyskytuje jen jednou, a to v souvislosti s jeho cestou do Sofie v roce 1943.⁹ Slivenského zprávy se ve skutečnosti netýkaly poměrů v protektorátní vládě, ale personálních záležitostí německé okupační správy. Tak 17. října 1943 informuje Slivenski o jmenování W. Fricka protektorem a K. H. Franka ministrem, přičemž podotýká, že nový protektor přijal ve španělském sále na Pražském Hradě jak konzulský sbor, tak protektorátní vládu a prezidenta Háchu.¹⁰ Jediná jeho zpráva z českých kruhů se týká účasti na bohoslužbách u příležitosti Háchových sedmdesátých pátých narozenin.¹¹ Jinak řečeno: cizím konzulům sice nebylo možné přímo zakázat, aby se stýkali neoficiálně s Čechy, německé úřady však vyvinuly tlak na české ministry a vysoké úředníky, kteří se pak obávali cizí diplomaty kontaktovat.

Při hodnocení uvedených zpráv je nutno mít na zřeteli bulharskou vnitropolitickou a zahraničně politickou situaci. Bulharsko 1. března 1941 přistoupilo k Paktu tří,¹² stalo se spojencem nacistického Německa a po porážce Jugoslávie a Řecka dočasně získalo na jejich úkor rozsáhlé oblasti v Makedonii a Trákii, na která si činilo nárok již od 19. století. Udržení těchto území bylo závislé na vítězství Německa, ze kterého však mělo Bulharsko zároveň i obavy. Předseda vlády profesor Bogdan Filov, známý archeolog a předseda Bulharské akademie věd, byl již od dob svých studií nadšeným germanofilem, přesvědčeným, že jedině v pevném spojení s Německem může Bulharsko dosáhnout „národního sjednocení“, tj. připojení Makedonie a Trákie. Filov se stal v roce 1942 současně i ministrem zahraničí a je pravděpodobné, že místa v diplomatické službě obsazoval rovněž především lidmi s germanofilským cítěním. Takovým člověkem byl rovněž – pokud se dá soudit z tónu jeho zpráv – i konsul Radev.

⁹ Ani v uvedeném případě se Slivenského korespondence netýkala žádného politického či diplomatického problému. Konzul pouze žádal zástupce zahraničního úřadu o povolení cestovat do Sofie přímým lůžkovým vozem Berlín–Sofia, který sice každý den projížděl Prahou jako součást soupravy vlaku D 148, avšak na území protektorátu do něj nebylo dovoleno nastupovat (šlo o tzv. uzavřený vůz – *Sperrwagen* – sloužící k přepravě cestujících z Německa přes protektorátní území do jiné části Německa nebo do zahraničí bez propustky platné k návštěvě protektorátu). Slivenského žádost byla vyřízena kladně. SÚA, f. VAA, II. diplomatický protokol, Bulharsko 1943, Srv. *Amliches Kursbuch des Protektorats Böhmen und Mähren /Úřední jízdní řád Protektorátu Čechy a Morava, 1943/1944, s. 34.*

¹⁰ CDA, f. 176, op. 8, a. e. 1255, l. 7–8, No. 18/1A, l. 11–13, No. 19/1A.

¹¹ Tamtéž, l. 23–25, No. 20/1A.

¹² K tomu podrobněji viz: Sirkov, Dimităr: *Váňšna politika na Bălgarija 1938–1941*. Sofia 1979, s. 242–243.

Zatímco Christo Minkov se ve svých zprávách snaží být neutrální a dokonce projevuje určité pochopení pro československý odboj, Radev stojí pevně na německém stanovisku. Jeho zprávy, které mimo jiné zahrnují i popis událostí kolem atentátu na Heydricha, mají někdy vysloveně protičeský charakter. Ani Radev nicméně nezastírá, že protektorát a nacistický okupační režim nemají u Čechů žádnou podporu a udržují se jen německou silou.

Zprávy konzula Slivenského byly z již uvedených důvodů (netýkají se situace v české politice a v protektorátu) úmyslně vypuštěny. K dispozici ke studiu jsem měl pouze mikrofilmy originálů uvedených zpráv, takže některá slova nebyla čitelná. Zprávy jsem přeložil z bulharštiny do češtiny.

Dokument č. 1

Pan
Ivan Popov
Ministr zahraničních věcí a kultu
S o f i a

Praha, 16. ledna 1941

Pane ministře,
jako v mnoha neutrálních státech, tak také zde italské neúspěchy na bojišti zlepšily náladu těm, kteří jsou nepříznivě naladěni vůči státům Osy. Pod vlivem okolností jsou tyto italské neúspěchy pocíťovány zde jako vzpruha s ohledem na opoziční nálady Čechů vůči svým „ochráncům“.

Ať už si to přejeme nebo nikoliv, český národ je ve své většině pevně semknut okolo velké ideje vůdců emigrace, o kterých se domnívá, že jsou jediní, kteří mohou znovu vybojovat nezávislost. I když to nechce dávat veřejně najevo, z příčin, které jsou dobře známy, se české veřejnosti stále ještě nedaří ovládat svoje pocity. V tisku se podobné nálady samozřejmě nemohou projevit, ale v ovzduší protektorátu je to díky určitým projevům zřetelně cítit.

Tento duch odporu neunikl přirozeně ani vládnoucím kruhům z okolí protektora a reakce na sebe nenechala dlouho čekat. Útok započal dvěma články pomocníka von Neuratha, státního tajemníka a někdejšího sudet-

ského senátora za doby republiky, p. Franka, který je faktickým vládcem v protektorátu.¹³

Útok začal, samozřejmě, proti již oficiálně rozpuštěné, nicméně fakticky stále ještě existující nejsilnější a nejmocnější české organizaci, organizaci bývalých legionářů. Poté, co v článku vypočítal, jaké jsou dluhy českého národa vůči jeho ochráncům, poté co zdůraznil dnešní relativní klid a pořádek a nerozvrácený vnitřní a ekonomický život v Čechách a na Moravě, za což Češi rovněž vděčí říši, se p. Frank obořil na intelektuální kruhy české společnosti, které se prý až na malé výjimky shromažďují okolo legionářské organizace.¹⁴

Tam se skutečně nacházejí nejen nejvlivnější a vedoucí osobnosti bankovníctví, průmyslu a zemědělské velkovýroby, ale také všichni učitelé a velká část duchovenstva, které, tak jako ve všech katolických státech, neztratilo svůj vliv. U legionářů je též velký počet malých úředníků na železnici, poště a v podobných institucích.

Ačkoliv historie této organizace má rovněž mnoho temných a nemorálních stránek, dnes slouží jako ochrana pro nespokojené Čechy, kteří v ní vidí jedinou oporu, naději a ohnisko odporu, ve kterém se udržuje duch nenávisti vůči okupantům – utiskovatelům.

V článku p. Frank zdůrazňuje, že vzájemná užitečná spolupráce mezi protektorátem a říší nemůže existovat, dokud nebude zničeno duchovní klima zaseté legionáři. Boj proti legionářům podle p. Franka není bojem proti českým vlastencům, kteří byli legionáři. Pronásledování legionářů neznamena pronásledování českých patriotů, tedy českého lidu.

V souladu s duchem nové německé správy jen několik dní po publikování výše uvedených článků bylo přistoupeno k realizaci zamýšlených opatření proti legionářům. Včera bylo publikováno již dříve připravené, avšak dočasně pozastavené nařízení proti úředníkům-legionářům.¹⁵ Podle něho všichni muži, kteří dovršili 55 let, a všechny ženy, které dovršily 50 let, se propouštějí. Počítá se s určitými výjimkami, podle kterých bude možno ponechat ve službě nepostradatelné úředníky. Penzionují se rovněž úředníci starší 50 let, kteří jsou členy zakázaných organizací a ti, kteří jsou starší 45

¹³ Frank, K. H.: Irrtum im Grundsätzlichen – der deutsche Standpunkt zur Frage der tschechoslowakischen Legionäre In: *Böhmen und Mähren*, 2, 1941, č. 1., s. 12–14. Není jasné, který byl druhý článek, o kterém se Radev zmiňuje, když i v dalším textu opět používá jednotné číslo.

¹⁴ Viz podrobněji Pasák, Tomáš: *Pod ochranou říše*. Praha 1998, s. 265–266.

¹⁵ Jde o nařízení říšského protektora z 30. 12. 1940, viz *Verordnungsblatt des Reichsprotektors im Böhmen und Mähren (VBIRProt)*, 1941, s. 7–8.

let, pokud jsou služebně nezpůsobilí a neloyalní vůči státnímu zřízení.¹⁶

Na základě tohoto nařízení prakticky všichni legionáři musí opustit místa, která zastávají ve státní službě. Nemovitý majetek legionářských organizací bude rovněž likvidován. Předpokládá se, že pouze nižší úředníci-legionáři budou moci zůstat na svých místech a to pouze z toho důvodu, že za ně není momentálně okamžitá náhrada.

Pozice vlády, jejíž šéf p. Eliáš je bývalým legionářským generálem, je po publikování nařízení velmi těžká a delikátní. Nebude žádným překvapením, jestliže v blízké budoucnosti uslyšíme o její demisi.¹⁷

Podle informací ze zdroje blízkého vládě vyvinul kabinet mnoho úsilí, aby bylo nařízení pozastaveno, avšak p. Eliáš, který se těší jistě úctě u protektora, je velmi neoblíben u p. Franka.¹⁸

Není bez zajímavosti následující fakt, který ukazuje, do jaké míry jsou Češi semknuti kolem své vlády. V poslední době byl učiněn pokus rozšířit vládu o představitele dělnických organizací z velkých průmyslových center. Všechny organizace navrhly jako svého představitele hraběte Strachovice, jednoho z největších českých aristokratů, člověka s velmi pokrokovými myšlenkami, velkého českého vlastence, který je špatně zapsán u Němců. Ani tento pokus rozšířit vládu o nové lidi a zalíbit se tak Němcům se proto nepodařil.

Všechny tyto boje, které nyní vede česká společnost, sice způsobují Němcům bolesti hlavy, avšak jen v oblasti domácí politiky. V současné fázi války nemají žádný vliv na postavení Čech a Moravy a nemohou vyřešit otázku česko-moravského prostoru. Svůj význam by mohly mít jedině v případě, že by síla Německa byla upoutána jinde. Český národ, obklopený německým mořem, nemá materiální možnost k nějakým sabotážním akcím, nebo k otevřené neposlušnosti.

Račte přijmout, pane ministře, výraz mé hluboké úcty.

Generální konzul: D. A. Radev v. r.

CDA, f. 176, op. 8, a. e. 1029, No. 1/TA, originál, strojopis.

¹⁶ Viz podrobněji Pasák, T.: *Pod ochranou říše...*, s. 268.

¹⁷ Eliáš skutečně považoval útok proti legionářům i za útok proti sobě a na zasedání vlády 9. 1. 1941 oznámil, že podá demisi, ke které se původně hodlali připojit i ostatní ministři. Po výhrůžkách Němců, kterým se podařilo od demise odradit některé ministry a po rezervovaném stanovisku exilového prezidenta Beneše, kterého Eliáš o svém záměru informoval, však bylo od demise upuštěno. Viz Pasák, T.: *Pod ochranou říše...*, s. 268–269.

¹⁸ Za legionáře intervenoval u Neuratha Hácha, ovšem marně. 8. 2. 1940 vydalo předsednictvo ministerské rady (vlády) na základě nařízení říšského protektora z 30. 12. 1940 směrnici umožňující penzionovat státní zaměstnance starší 45 let. Eliáš ji odmítl podepsat. Viz Pasák, T.: *Pod ochranou říše...*, s. 269–270.

Dokument č. 2

Královský bulharský
generální konzulát¹⁹Praha, 5. října 1941²⁰Panu
Ivanu Popovovi
ministru zahraničních věcí etc.
S o f i a

Pane ministře,

boj o moc mezi dvěma metodami vlády v protektorátu skončil před týdnem výměnou dosavadního protektora p. von Neuratha. Převahu získala koncepce vlády „silné ruky,“ státního tajemníka p. K. Franka, [...] ²¹, která nepočítá s důvěrou k českým vládním činitelům, neponechává jim žádný prostor pro manévrování a nedává jim ani žádnou důvěru, tedy koncepce opačná, než kterou doposud prováděl von Neurath.

K vítězství této extrémní koncepce přispěli v nemalé míře, pokud ne přímo rozhodujícím způsobem, samotní Češi, kteří stále více naslouchali londýnským kruhům. Tato propaganda se příliš neliší od bulharského vysílání londýnského rozhlasu, pokud jde o výzvy k ilegální činnosti. ²²

Tyto výzvy českých emigrantů z Londýna tu a tam našly odezvu a projevily se místními stávkami, sabotážemi v některých továrnách, zpomalováním výroby atd. Koncem minulého měsíce přišel z Londýna příkaz, aby se nekupovaly české noviny, příkaz sám o sobě hloupý a nesmyslný, ²³ kterým nicméně číše německé trpělivosti přetekla.

Právě v tomto okamžiku nastala výměna von Neuratha za generála policie Heydricha, specialistu na potlačování vzpour v Norsku. Ihned po

¹⁹ Ručně dopsáno prezentační číslo 26365–18, 11. 10. 1941, Germanija Po 4a 9916–32–1/39.

²⁰ Prezentační razítko s číslem 1716 a datem 11. 10. 1941.

²¹ Nečitelné.

²² Radev má na mysli anglofilskou skupinu vedenou agrárníkem Georgim M. Dimitrovem, zvaným „Gemeto“ (není totožný s komunistickým vůdcem Georgim Dimitrovem), která na jaře 1941 zorganizovala spiknutí s cílem svrhnout proněmecký Filovův režim. Po jeho prozrazení se Gemeto a jeho nejbližší spolupracovníci uchýlili do Londýna, odkud rozhlasem vyzývali k odporu proti bulharské vládě a německým jednotkám. K emigrační skupině patřil rovněž někdejší bulharský vyslanec v Londýně Momčilov – viz Ilčo Dimitrov: *Anglija i Bălgarija 1938–1941*. 2. vyd., Sofia 1996, s. 207–208, 212.

²³ Výzvou k bojkotu protektorátního tisku si počátkem září 1941 československá vláda v Londýně chtěla ověřit, zdá může působit na domácí obyvatelstvo. Podle zprávy gestapa prodej českých novin skutečně poklesl o 70% – viz Pasák, T.: *Pod ochranou říše...*, s. 317.

jeho příjezdu do Prahy byl vyhlášen téměř²⁴ výjimečný stav a byly zahájeny soudy se sabotéry a podezřelými Čechy. Jednou z prvních obětí byl dosavadní předseda vlády Eliáš,²⁵ bývalý legionářský generál, který po celou dobu svého úřadování hrál mistrovsky dvojí hru, přičemž na jedné straně svou zdánlivou loajalitou klamal protektora Neuratha, a na druhé straně kryl ilegální činnost jistých českých kruhů bývalých legionářů, Sokolů a různých zbohatlíků a partyzánů kliky Beneše, Hodži, Berana²⁶ a jiných, kteří ztratili trpělivost a nechtěli již jen trpně čekat na obnovení tučných republikánských benešovských let.

Za klidné vlády bývalého protektora si Češi dokázali „uchočit“ určitou část německého úřednictva v protektorátu a díky tomuto „uchočení“ černý trh, tj. podloudný prodej spousty výrobků, přímo kvetl a dosáhl hrozivých rozměrů. Čeští úředníci na druhé straně úmyslně komplikovali řádnou výrobu, což opět vyvolávalo nespokojenost ve velké části obyvatelstva trpící nedostatkem produktů, jejichž nákup na černém trhu za fantastické ceny byl mimo její materiální možnosti. To vše bylo činěno úmyslně a s cílem vyvolat negativní nálady obyvatelstva proti Němcům, kteří byli obviňováni za veškeré nepořádky.²⁷

Toto bylo pochopeno těmi Němci, kteří znají lépe mravy a mentalitu Čechů, než ji znal von Neurath. Zesílení cizí propagandy, která se snaží dodávat Čechům velkou naději a kuráž, přimělo právě tyto Němce jako zodpovědné činitele v protektorátu, aby přijali preventivní opatření a skoncovali s „pokojnou“ etapou vlády dosavadního protektora.

Velmi mnoho odsouzených a popravených Čechů bylo již dlouhou dobu zatčeno a nacházelo se buď ve vyšetřovacích věznicích, nebo v koncent-

²⁴ Po příchodu Heydricha do Prahy byl 28. 9. 1941 vyjádřen skutečný výjimečný stav, ovšem nikoliv na celém území protektorátu – VBIRProt. 1941, s. 527–529, 529–530, 531–532.

²⁵ Eliáš byl zatčen 27. 9. 1941, 1. 10. 1941 byl odsouzen k trestu smrti a 19. 6. 1942 popraven.

²⁶ V personálních záležitostech emigrace a odboje se zřejmě Radev neorientoval, protože Beran byl – přes jeho určité kontakty s odbojem – pokládán emigrační československou vládou za kolaboranta a zrádce. Rovněž mezi Benešem a slovenským agrárníkem Hodžou byly značné rozpory, které vyvrcholily odchodem Hodži do USA. Viz: Pasák, T.: *Pod ochranou říše...*, s. 285–286; Vnuk, František: *Slovenská otázka na Západe v letech 1939–1940*. Cleveland, Ohio, 1974, s. 187 násl.

²⁷ Radev zde nekriticky přejímá nacistickou interpretaci podanou Reinhardem Heydrichem. Černý trh naprosto logicky existuje všude tam, kde je nedostatek nějakého zboží. V protektorátu se na něm podíleli Češi stejně jako Němci. Nepořádky v zásobování v Bulharsku byly např. rozhodně větší a černý trh rozvinutější než v protektorátu. Objektivně sehrál ovšem černý trh v protektorátu pozitivní úlohu, neboť pomáhal narušovat zásobování německé armády.

račních táborech. Ke druhé, menší skupině, skládající se z lidí zatčených v posledních dnech, patří dělníci-sabotéři a drobní příslušníci rozpuštěných nebo zakázaných organizací. To ukazuje, že choroba trvala již dlouho, ale teprve teď přišel okamžik, kdy díky okolnostem, které jsem vysvětlil výše, je možné provést operaci.

Tato operace byla provedena možná radikálněji, než bylo nutné, ale lidé, kteří ji provedli, znají nemoc velmi dobře a věděli, že nyní je třeba jednat.

Česká mentalita se nepodobá naturelu jižních Slovanů. Češi nejsou rozenými revolucionáři a zdá se, že opatření, která jsou nyní proti nim prováděna, povedou k výsledkům, které od nich Němci očekávají. Příznaky toho již pocítuji při rozhovorech s lidmi z různých českých kruhů, kteří ještě před měsícem hovořili úplně jiným jazykem.

Ovšem, celý tento chorobný stav v protektorátu i ve všech okupovaných zemích není vyvolán ani tak propagandou Londýna či činností vnitřních opozičních sil, jako spíše uváznutím armády v Rusku. Prasknutí ruského vědu sníží horečku všech nemocných národů.

Prosím, abyste přijal pane ministře výraz mé nehlubší úcty.

Generální konsul:

D. A. Radev v. r.

CDA, f. 176, op. 8, a. e. 1029, listy 38–39, originál, strojopis.

Dokument č. 3

č. 38

Ministerstvu zahraničních věcí a kultu

Praha, 21. ledna 1942

tiskový odbor

S o f i a

Reorganizace ministerstev a změny ve vládě Protektorátu Čechy a Morava

Při vzniku protektorátu 16. března 1939 v převzatých českých ministerstvech nebyly provedeny změny, ani nebyla uskutečněna reorganizace služby. V zásadě byla ponechána ta struktura, kterou úřady získaly v době Československé republiky, přičemž v mnohých přežívaly ještě tradice staré habsburské monarchie. Tehdy zůstala v protektorátu následující ministerstva:

úřad předsedy vlády
ministerstvo vnitra
ministerstvo spravedlnosti
ministerstvo zemědělství
ministerstvo financí
ministerstvo veřejných prací
ministerstvo obchodu, průmyslu a živností
ministerstvo sociální a zdravotní správy
ministerstvo dopravy²⁸ a
ministerstvo školství a národní osvěty

S cílem dosáhnout lepší koncentrace agend byla 15. ledna tohoto roku vláda protektorátu reorganizována²⁹ a provedeny přesuny českomoravských³⁰ ministrů. Těžiště tohoto přeskupení leží v reorganizaci ministerstev majících za úkol řízení hospodářství v Českomoravsku.³¹

Přeskupení a reorganizace se uskutečnily následovně:

Ministerstvo průmyslu, obchodu a živností bude napříště existovat pod názvem Ministerstvo hospodářství a práce a má sloučit veškeré ústřední hospodářské agendy. Pod jeho pravomoc přejde mnoho institucí, které byly až doposud řízeny úřadem předsedy vlády, ministerstvem vnitra, ministerstvem veřejných prací, ministerstvem sociální a zdravotní správy a ministerstvem financí.

Ministerstvo dopravy se přejmenovává na Ministerstvo dopravy a techniky, přičemž jeho činnost se rozšiřuje přidáním některých agend jiných ministerstev.

Ministerstvo zemědělství se přejmenovává na Ministerstvo zemědělství a lesnictví³², přičemž přebírá některé agendy jiných ministerstev.

Vytváří se centrála pro kulturně-politickou činnost nazvaná Úřad lidové osvěty, pod jejíž pravomocí se koncentruje tisk, umění, divadlo, film a která podléhá přímo ministerskému předsedovi.

Touto reorganizací jednotlivá ministerstva byla zbavena různých kompetencí.

Zrušují se následující dosavadní ministerstva:

²⁸ Nejkov používá výraz „ministerstvo na sāobštenijata“, tedy ministerstvo spojů, resp. dopravy a spojů.

²⁹ Viz vládní nařízení č. 14/1942 Sb.

³⁰ Nejkov používá termín „českomoravskite ministri“.

³¹ Nejkov používá výraz „Čechomoravia“.

³² V originále výraz „Ministerstvo na zemedelieto i gorite“, tj. ministerstvo zemědělství a lesů.

úřad předsedy vlády
ministerstvo veřejných prací a
ministerstvo sociální a zdravotní správy
Jejich agendy se rozdělují následovně:

ministerstvo vnitra přebírá od úřadu předsedy vlády agendu týkající se vytváření různých organizací, přípravy zákonů,³³ organizace státních a veřejných zaměstnanců, agendu komise pro hospodářské řízení a agendu komise pro výstavbu města Prahy.

Sekretář předsedy vlády přebírá agendu technického zabezpečení potřeb kanceláře předsedy vlády.

Ministerstvo hospodářství a práce přebírá od zrušeného ministerstva sociální a zdravotní správy agendy: doly, organizace horníků, kontrola měř a vah, zkušebnictví kovů. Od ministerstva financí agendy: hodnota peněz a drahých kovů, kontrola české národní banky
zůstává i nadále v kompetenci ministerstva financí.

Většinu kompetencí zrušeného ministerstva sociální a zdravotní správy převezme nové ministerstvo hospodářství a práce s výjimkou služby lidového zdraví, nemocnic, sirotčinců a jeslí. Agenda bytová a přesídlovací přechází do kompetence ministerstva vnitra.

Ministerstvo hospodářství a práce přebírá od ministerstva vnitra agendu soukromého pojištění a agendu družstev a hospodářských sdružení.

Ministerstvo dopravy a techniky přebírá od ministerstva sociální a zdravotní správy všechny agendy, které nepřevzalo ministerstvo vnitra a ministerstvo hospodářství a práce. Toto ministerstvo přebírá následující kompetence:

agendu dopravy a plavby od ministerstva obchodu,
vodohospodářské záležitosti od ministerstva zemědělství
zabezpečování paliv používaných v hospodářské výrobě, což dříve spadalo do pravomoci ministerstva sociální a zdravotní správy.

Úřad lidové osvěty se přebírá přímo tiskovou službou úřadu předsedy vlády. Tato instituce přebírá péči o divadlo, literaturu, malířství, hudbu, tance, sólový i sborový zpěv od ministerstva lidové osvěty, film a propagaci cizineckého cestovního ruchu od ministerstva obchodu, průmyslu a živností, vydávání filmových a kinematografických licencí od ministerstva vnitra.

³³ V protektorátu se nevydávaly žádné zákony, protože neexistoval parlament. Místo toho vláda vydávala na základě ústavního zákona o mimořádné moci nařizovací č. 330/1938 Sb. nařízení s platností zákona. Platnost tohoto zmocňovacího zákona říšský protektor 12. 12. 1940 prodloužil – viz VBIRProt. 1940, s. 604.

Ministerstvo zemědělství a lesnictví přebírá od ministerstva lidové osvěty ochranu a udržování přírodních krás.

Ministerstvo školství přebírá do své kompetence zemědělské školy.

Ministerstvo spravedlnosti přebírá záležitosti autorského práva, vydávání knih a agendu ochranných známek a vzorků.

Kompetence ministerstva vnitra se rozšiřují o stavební dozor, kontrolu výstavby měst a plánování osídlení, zkušebnictví a známkování zbraní a střeliva, které doposud podléhalo ministerstvu sociální a zdravotní správy. Kromě toho toto ministerstvo přebírá veterinární službu, která doposud spadala pod ministerstvo zemědělství a rovněž archivní službu, která doposud podléhala ministerstvu lidové osvěty. Stanice česko-moravského rozhlasu se odevzdávají rovněž pod kontrolu ministerstva vnitra.

Toto přeskupení a reorganizace agend v různých ministerstvech vyvolalo i velké změny ve vládě protektorátu. 19. ledna t. r. státní prezident p. dr. Emil Hácha reorganizoval vládu protektorátu. Ze starého kabinetu zůstali jen tři ministři, kteří si udrželi svá ministerstva. Jsou to:

Dr. Jaroslav Krejčí, který se stává předsedou vlády a ministrem spravedlnosti.

Dr. Josef Kalfus zůstává ministrem financí a

Dr. Jindřich³⁴ Kamenický zůstává ministrem dopravy a techniky.

Byli jmenováni následující noví ministři:

Dr. Walter Bertsch [byl jmenován] ministrem hospodářství a práce. Dlouhou dobu sloužil u policie a v ministerstvu hospodářství Württemberska a později zastával i vysoké funkce v ministerstvu hospodářství říše v Berlíně. 2. srpna 1939 převzal vedení nově vytvořeného hospodářského oddělení protektorátu jako ministerský ředitel, kterýžto úřad vykonával až do současnosti. Narozen je 2. ledna 1900 v Oppenweiler, Württembersko.

Adolf Hrubý [byl jmenován] ministrem zemědělství a lesnictví. Dříve byl předsedou organizace „Národní souručenství“³⁵. Mnohaletý člen České zemědělské strany³⁶ a někdejší poslanec československého parlamentu. Narozen roku 1893 ve městě Mlakov³⁷ (Čechy).

Richard Bienert [byl jmenován] ministrem vnitra. Je dlouholetým pracov-

³⁴ Nejkov používá německou formu křestního jména „Heinrich.“

³⁵ Nejkov používá výrazu „Narodno edinstvo“, tedy „Národní jednota“.

³⁶ Nejkov má na mysli československou Republikánskou stranu zemědělského a malorolnického lidu (agrárníky).

³⁷ Název byl zřejmě při přepisu do bulharštiny zkomolen. Adolf Hrubý se narodil 21. 5. 1893 v Mláce, okr. Jindřichův Hradec – Cvančara, Jaroslav: *Někomu život – někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc 1941–1943*. Praha 1997, s. 41. Srv. *České slovo*, 20. 1. 1942, s. 3.

níkem české administrativy. Do roku 1925 sloužil u správy policie a poté byl jmenován oblastním ředitelem. Narozen roku 1881 v Praze.

Emanuel Moravec [byl jmenován] ministrem školství a současně vedoucím Úřadu lidové osvěty. Je plukovníkem v záloze a někdejší profesorem dějin vojenství na Československé vojenské akademii. Po vzniku Protektorátu Čechy a Morava Moravec utvořil fašistickou skupinu, ve které bylo mnoho novinářů-fašistů bojujících za úplné porozumění s Německem, za vytvoření nového pořádku a za zavedení fašistického režimu v protektorátu, za což sváděli velké boje se stoupenci a přáteli Masaryka [a] Beneše.

Moravec je autorem knihy „Konec Benešova režimu“ (Praha 1940)³⁸, ve které analyzuje politické, diplomatické a vojenské události v Evropě posledních dvaceti let a hledá příčiny rozpadu někdejší Československé republiky.

Řeč státního prezidenta dr. Háchy, kterou přednesl při příležitosti jmenování nové vlády, a prohlášení této vlády jsou nesené ve stejném duchu.³⁹ Zdůrazňuje se, že téměř všechny suverénní státy Evropy se připojily bez výhrad k novému pořádku a aktivně již spolupracují s říší. Z těchto příčin i Českomoravsko bude usilovně pracovat k zavedení nového pořádku a podpoří říši k dosažení konečného vítězství. Tento úkol bude usnadněn velkým přeskupením a reorganizací v ústředních českomoravských úřadech, které se přizpůsobí organizaci úřadů v říši. Nejdůležitější Ministerstvo hospodářství a práce v protektorátu je svěřeno – jak se zdůrazňuje – velkému německému odborníkovi Dr. Walteru Bertschovi s cílem organizovat jeho činnost tak, aby sloužila společným zájmům protektorátu a říše. Zdůrazňuje se, že české země⁴⁰ se nacházejí v centru německých zemí, pročez osud obou národů je vzájemně spojen. Říká se dále, že veškerá tato opatření⁴¹ se provádějí pro blaho a pokrok českého národa, který co nejrozhodněji odmítá spolupráci s bolševismem a se státy plutokracie. Vydává se výzva k obyvatelstvu, aby zůstalo disciplinované, svědomité, horlivé v plnění povinností i ve své práci a srdečné k Němcům. Vzpomíná se svatováclavská tradice a žádají se Češi i Moravané, aby dokázali svoji neochvějnou věrnost k říši, která je nutným předpokladem šťastné budou-

³⁸ Jde o knihu *V úloze mouřenína*, jejíž první vydání vyšlo v Praze v říjnu 1939. Do listopadu 1942 vyšlo celkem osm vydání. Nejkov zřejmě četl německý překlad, který má název *Das Ende der Benesch-Republik* (do roku 1942 vyšlo celkem pět vydání).

³⁹ *České slovo*, 20. 1. 1942.

⁴⁰ V originálu je těžko přeložitelný obrat „zemite na čechomoravcíte“, tj. země Čechomoravanů.

⁴¹ Tj. reorganizace vlády a kompetence ministerstev.

cnosti lidu těchto zemí. Vláda věří, že Češi a Moravané⁴² ji podpoří a splní svoje povinnosti.

Řeskupení agend a reorganizace ministerstev a změny ve vládě Protektorátu Čechy a Morava se provádějí proto, aby se česká ministerstva přizpůsobila novému pořádku a změnám, k nimž došlo po 16. březnu 1939. Jak jsem již řekl, někdejší ministerstva trpěla neduhy někdejšího stranictví z doby republiky, což narušovalo řádný výkon služby. Provedenými opatřeními, především vytvořením ministerstva hospodářství a práce a Úřadu lidové osvěty byla organizace jednotlivých agend přizpůsobena systému existujícímu v říši. Jde o nejradiálnějši akci uskutečněnou od 16. března 1939. Změny se týkají nejen vlády, ale dochází také k celkově nové orientaci a k restrukturalizaci nejvyšších autonomních úřadů v zemi. Navenek se tyto změny projevují jako řeskupení, reorganizace, modernizace a zjednodušení dosavadního složitého státního aparátu. Tím se upevňují vazby mezi dvěma sousedními zeměmi⁴³ podle potřeb říše, která vede boj na třech frontách.

Prakticky se uvedená opatření projevují v plné mobilizaci hospodářských sil Českomoravska. Vytvoření ministerstva hospodářství a práce má za cíl sjednocení roztržštěných hospodářských kompetencí v protektorátu a jejich postavení pod bezpečné a [...] vedení (německé), které rovněž osvobodí příslušné úřady od byrokratismu.

Řízení nově zřízeného Úřadu lidové osvěty bylo svěřeno zkušenému státníkovi bojujícímu za nový pořádek, věrnému příteli Německa a stoupci národněsocialistické ideologie, plukovníkovi v záloze Moravcovi. Moravec bojuje za vykořevenění neduhů a pozůstatků Benešova režimu a snaží se napravit všechny nedostatky předešlé vlády protektorátu.

Německá říše uznává dobrou vůli státního prezidenta Háchy a nové vlády protektorátu a aby vyjádřila a zdůraznila názorně svoje uspokojení, rozhodla se zmírnit dosavadní režim v protektorátu.

Češi, zadrženi policií, rukojmí z města Domažlice⁴⁵, studenti, odsouzení za povstaleckou činnost na univerzitách a vysokých technických školách⁴⁶ a ještě mnoho dalších uvězněných Čechů bude propuštěno na svobodu s výjimkou podněcovatelů a komunistických agitátorů.

⁴² V originálu „čechomoravcité“ – Čechomoravané.

⁴³ Tj. mezi protektorátem a Německem. Protektorát ovšem nebyl ve skutečnosti státem, protože byl integrální součástí Německa.

⁴⁴ Nečitelné slovo.

⁴⁵ Nejkov používá německý název města Taus.

⁴⁶ Nejkov má na mysli studenty zatčené jako rukojmí v souvislosti s pohřbem Jana Opletala a uzavřením českých vysokých škol 17. 11. 1939.

Současně se zrušuje stanné právo, které bylo zavedeno v některých oblastech protektorátu před několika měsíci.⁴⁷

Reakce, které se objevily v českém tisku, oceňují provedené změny velmi příznivě.⁴⁸ Zdůrazňují, že reorganizace českých ministerstev byla nutná, protože stav neodpovídal změnám, ke kterým došlo od 16. března 1939, politické situaci ve státě a životu českého národa, umístěného uvnitř hranic říše, jejíž součástí se již stal. Zdůrazňuje se, že tato reorganizace je reálnou základnou rozvoje skutečných tvůrčích sil v duchu nového pořádku a zájmu všech.

Noviny věří, že nová vláda udrží klid a pořádek a umožní pracovitému českému národu pracovat. Hlavní úlohou vlády je postarat se o výchovu české mládeže v duchu národněsocialistické ideologie a na principech nového pořádku, přičemž především je nutno zbavit mládež vlivu cizí propagandy.

L.S.:

kulaté razítko „Bálgarsko carsko konsulstvo [Praga]“

Tiskový atašé: A. Nejkov v. r.

CDA, f. 176, op. 8, a. e. 1156, listy 1–9, originál, strojopis.

Dokument č. 4

No 6. T.A.⁴⁹

Praha, 4. června 1942⁵⁰

Panu

Bogdanu Filovovi,

předsedovi ministerské rady

a ministru zahraničních věcí atd.

Sofia⁵¹

Pane ministerský předsedo,

telegramem z 28. m[inulého] m[ěsíce] jsem Vás informoval o atentátu na zastupujícího říšského protektora, generála

⁴⁷ Stanné právo bylo 28. 9. 1941 zavedeno v okresech podléhajících úřadům německých vrchních zemských radů (oberlandratů) v Praze, Brně, Moravské Ostravě, Olomouci, Hradci Králové a Kladně. 1. 10. 1941 bylo rozšířeno i na okresy Hodonín, Uherský Brod a Uherské Hradiště. Zrušeno bylo 20. 1. 1942. Viz VBIRProt 1941, s. 529–530, 531–532, VBIRProt 1942, s. 23.

⁴⁸ Srv. *České slovo*, 16. 1. 1942 (úvodník).

⁴⁹ Dopsáno rukou.

⁵⁰ Psacím strojem napsáno: 4. června 1942, rukou dopsáno před datem „Praga“ a před číslicí 2 „194“

⁵¹ Rukou dopsáno prezentační číslo 20065–18–I, 11.VI. [1942].

policie Heydricha. Stav jmenovaného se po provedené operaci zlepšil, ovšem stále ještě není mimo nebezpečí života.

To, co jsem Vám oznámil v telegramu z 28. m. m., se potvrzuje, aniž by ovšem bylo cokoli oznámeno oficiálně. Je vysoce pravděpodobné, že atentátníky jsou lidé ze zahraničí, specialisté na teroristické akce vysazení parašutisticky do protektorátu. Předpokládá se, že jde o Srby nebo Rusy.⁵² Tato okolnost ovšem vůbec nevylučuje existenci tajné české organizace, která teroristům pomáhá a stará se o jejich úkryt.⁵³

Dočasným zástupcem protektora byl jmenován generálplukovník policie Daluge, který je zde již od 2. května a pod jehož vedením se provádějí veškerá policejní i jiná opatření. Ta jsou dosti přísná a zasahují různé kruhy české společnosti. Byly již vykonány popravy a další pokračují. Zatím bylo zastřeleno více než 100–120 lidí, mezi kterými jsou i vyšší úředníci z různých ministerstev. Jejich vina spočívá v tom, že veřejně schvalovali provedení atentátu, ale skutečná příčina je ta, že tyto osoby byly vždy podezřívány z nepřátelského vztahu k režimu. Popravovány jsou pro [...] ⁵⁴ i osoby, které neoznámily policii u nich bydlící cizí osoby.⁵⁵

Před třemi dny generál Daluge přijal v Paláci⁵⁶ celou českou vládu v čele s prezidentem republiky⁵⁷ p. Háchou.

Ze svědectví, která se mně podařilo o získat tomto setkání a z projevu, který na něm měl generál Daluge, měl tento z příkazu vůdce odevzdat vládě poslední varování. Pokud by se v budoucnosti v protektorátu něco stalo – atentáty, sabotáže větších rozměrů, nebo vůbec jakékoliv narušení pořádku, bude vláda včetně prezidenta republiky odstraněna a území protektorátu bude jednoduše připojeno přímo k Německu. Takovéto připojení bude samozřejmě znamenat likvidaci všech nyní existujících ministerstev, správních úřadů, soudů atd., které budou nahrazeny německými.⁵⁸

⁵² Jak známo, atentát provedli 27. 5. 1942 tři příslušníci zahraniční československé vojenské jednotky vysazení parašutisticky z britských letadel. Z nich byli dva Češi (Jan Kubiš a Josef Valčík) a jeden Slovák (Jozef Gabčík). Celá akce byla zorganizována šéfem československé zpravodajské služby československé vlády v Londýně plk. Františkem Moravcem na pokyn prezidenta Edvarda Beneše. Viz: *Český antifašismus a odboj*, Praha 1988, s. 18–19.

⁵³ O úkryt a pomoc parašutistů se starala podzemní organizace OSVO (Obec sokolská v odboji) působící pod krycím jménem „Jindra“ – viz *Český antifašismus a odboj...*, s. 430–431.

⁵⁴ Nečitelné slovo.

⁵⁵ Viz VBIRProt 1942, s. 123–124.

⁵⁶ V textu je výraz „v Dvoreca“, Radev má zřejmě na mysli Černínský palác, který byl sídlem protektora.

⁵⁷ V textu je skutečně obrat: „na čelo s predsedaťelja na Republikata“.

⁵⁸ Radev zde zřejmě tlumočí návrh státního tajemníka K. H. Franka, který v případě, že pachatelé nebudou dopadeni, navrhoval zrušení „autonomie“ a přeměnu protektorátu v policejní župu (tj. zavedení obdobné správy, jaká existovala v polském generálním gou-

Předpokládá se, že toto varování, které vyvolalo velké obavy ve všech kruzích Českomoravska,⁵⁹ bude mít velký efekt hlavně ve vůdčích kruzích, které se z tohoto důvodu budou lépe starat a dávat lepší pozor, aby plnily úkoly, které jim byly uloženy.

Prvním činem vlády po varování tlumočeném generálem Daluege byl masový mítink uskutečněný na jednom z pražských náměstí⁶⁰ 2. t. m., na kterém hovořil ministerský předseda,⁶¹ představitelé národní odborové organizace,⁶² představitelé mládeže⁶³ a ministr školství a národní osvěty.⁶⁴

Všichni řečníci jednohlasně odmítli propagandu české centrály v Londýně v čele s Benešem, jenž byl nejrozhodněji odmítnut a odsouzen. Český národ byl vyzván ke spolupráci s říší a k podpoře politiky, kterou mu načrtl prezident Hácha.

Toto shromáždění dělalo dojem, jako kdyby 60 000 pražských občanů, s plným vědomím toho, co se děje a co od nich jejich vláda žádá, téměř demonstrativně vyjádřilo pocity odporu proti londýnské klíce a odsoudilo atentát. Všude byly vidět projevy upřímného rozhořčení nad provedeným činem, který vyvolal zbytečné zabíjení mnoha českých občanů.⁶⁵

Všichni uvědomělí Češi správně oceňují nesmyslnost teroristických akcí tvář v tvář obrovské síle, kterou Německo disponuje a která nedovolí, aby se podobné zločiny v budoucnosti opakovaly.

Přijměte pane ministerský předsedo výraz mé nehlubší úcty.

Generální konsul: D. A. Radev v. r.

Právě mně oznámili, že raněný generál Heydrich na následky zranění utrpených při atentátu zemřel.

Radev v. r.

CDA, f. 176, op. 8, a. e. 1156, listy 11–12, originál, strojepis.

vernementu nebo okupovaných východních územích). Ani toto opatření by ovšem neznamenaló přímé začlenění protektorátu do říše a zejména ne odstranění policejní hranice mezi protektorátem a říší. Viz Amort, Čestmír: *Heydrichiáda. Dokumenty* (dále jen: *Heydrichiáda*), Praha 1965, dok. 22, s. 186.

⁵⁹ V originále je výraz „Čecho-Moravija“.

⁶⁰ Shromáždění se uskutečnilo na Staroměstském náměstí – viz Čvančara, J.: *Někomu život...*, s. 110.

⁶¹ Jaroslav Krejčí (1892–1955)

⁶² Míněna je Národní odborová ústředna zaměstnanecká (NOUZ), jediná povolená odborová ústředna v protektorátu. Na shromáždění vystoupil její místopředseda Arno Hais.

⁶³ Míněno je Kuratorium pro výchovu mládeže. Za kuratorium vystoupil dr. Teuner.

⁶⁴ Emanuel Moravec (1893–1945).

⁶⁵ Naaranžovaný mítink 2. 6. 1942 a projevy „upřímného rozhořčení nad provedeným činem“ nelze brát vážně. Zpráva německé bezpečnostní služby (*Sicherheitsdienst*) o náladách veřejnosti z 25. 6. 1942 (týden po odhalení a sebevraždě československých parašutistů 18. 6. 1942) správně konstatuje, že Heydricha nikdo z Čechů nelituje a jeho smrt naopak vyvolala radost. Viz *Heydrichiáda*, dok. 48, s. 256–258.